

شیوع مشکل پردازش حسی در کودکان ۶-۲ سال مبتلا به اتیسم

*بهاره اسکندری؛

حمیدرضا پوراعتماد؛

محمد علی مظاهری؛

مجتبی حبیبی؛

مقدمه: ما اغلب با پنج حس شنیدن، دیدن، چشیدن، بوییدن و لمس کردن آشنا هستیم و تا حدودی بر آن‌ها کنترل داریم. حس لامسه علاوه بر لمس کردن، شامل دو حس درونی و دهلیزی نیز می‌شود که به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند. هرکدام از این حواس آستانه‌های متفاوتی از محرکات حسی دارند. آستانه به نقطه‌ای اشاره دارد که در آن فرد به اطلاعات حسی پاسخ می‌دهد. آستانه‌های هر یک از حواس می‌تواند پایین (حساسیت زیاد) و یا بالا (حساسیت کم) باشند. افراد دارای آستانه‌ی بالا به علت دارا بودن حساسیت کم، تمایل به کم حسی یا زیر پاسخ‌دهی دارند و نیز افراد با آستانه‌ی پایین به علت دارا بودن حساسیت زیاد تمایل به بیش حسی یا بیش پاسخ‌دهی دارند. هر شخص با توجه به سطح برانگیختگی خودش (نسبت به آستانه) به محرک‌ها پاسخ می‌دهد. در فرایند پردازش حسی، نظام عصب شناختی ما دروندادهای عصبی را دریافت، تعبیر و تفسیر کرده و به آن پاسخ می‌دهد. علاوه بر وجود آستانه‌های متفاوت؛ افراد در پاسخ به محرک‌های حسی می‌توانند فعال یا منفعل باشند. تقاطع این دو امتداد (آستانه حسی و نوع پاسخ‌دهی) منجر به چهار سبک پردازش حسی می‌شود که تفسیر رفتار کودک را ممکن می‌سازد. این چهار سبک عبارتند از: حساس حسی (آستانه پایین و راهبرد فعال)، اجتناب‌گر حسی (آستانه پایین و راهبرد منفعل)، جستجوگر حسی (آستانه بالا و راهبرد فعال) و ثبت پایین (آستانه بالا و راهبرد منفعل). در برخی شرایط بالینی، پردازش‌های حسی مختل می‌شوند. یکی از این موارد طیف اختلال اتیسم است. بر اساس برخی مدارک، شیوع مشکلات حسی در اختلال اتیسم به ۹۵٪ هم می‌رسد. اختلال اتیسم یک اختلال عصب تحولی با شیوع بالا (یک کودک در هر ۶۸ تولد و یک کودک در هر ۴۲ پسر) با طیف گسترده‌ای از علایم است که به دو مقوله تقسیم می‌شوند: اختلالات در ارتباطات و تعاملات اجتماعی؛ و الگو-های رفتاری، علائق یا فعالیت‌های محدود و تکراری.

روش: نمونه تحقیق ۳۰ نفر از مراجعینی هستند که معیارهای ورود به پژوهش را داشتند. این معیارها عبارت از موارد زیر است: کودک تشخیص قطعی اتیسم را با توجه به معیارهای **DSM-V** توسط حداقل یک فوق تخصص روان‌پزشک اطفال و یک متخصص روانشناس به طور مجزا و بی‌اطلاع از تشخیص یکدیگر دریافت کند، کودک ۷-۳ سال سن داشته باشد، کودک بیماری نورولوژیکی نداشته باشد و خانواده تمایل به همکاری در این پژوهش را داشته باشند. از مادر خواسته شد پروفایل حسی را که بر اساس فعالیت‌های کودک در پاسخ به اتفاقات روزمره است تکمیل نماید. علاوه بر

این از مادران خواسته شد پروفایل حسی بزرگسالان را با توجه به ویژگی‌های خودشان و نیز مقیاس‌های گارس (مربوط به علائم اتیسم) و رابطه والد و کودک را تکمیل کنند.

یافته‌ها: از بین ۳۰ کودک مورد بررسی، هشت نفر در حس بینایی، ۱۳ نفر در حس شنوایی، شش نفر در حس لامسه، ۱۳ نفر در حس دهانی (چشایی و بویایی)، هشت نفر در حس درونی و ۱۳ نفر در حس دهلیزی اختلال نشان دادند. به طور کلی هشت نفر از ۳۰ نفر در یک حس، دو نفر در دو حس، سه نفر در سه حس، شش نفر در چهار حس، دو نفر در پنج حس، دو نفر در شش حس، یک نفر در هفت حس اختلال نشان دادند و شش نفر در هیچ حس اختلال نشان ندادند. همبستگی نمره گارس و تعداد حواس مختل کودک در سطح $0,05$ معنادار شد ($+0,65$)، همچنین بین نمرات رابطه مادر و کودک و تعداد حواس مختل کودک در سطح $0,01$ همبستگی وجود دارد ($-0,37$)، اما بین نمرات خودکارآمدی والدگری و تعداد حواس مختل کودک همبستگی مشاهده نشد. با توجه به نتایج بیشترین اختلال برای سبک جستجوگر حسی ($0,38$) و پس از آن به ترتیب برای سبک‌های اجتناب‌گر حسی ($0,28$)، حساس حسی ($0,24$) و ثبت پایین ($0,10$) به دست آمده است. علاوه بر این، سبک غالب برای حواس شنوایی و بینایی حساس حسی، برای حواس دهلیزی و درونی جستجوگر حسی، برای حس دهانی اجتناب‌گر حسی و برای حس لامسه مشترکاً جستجوگر حسی و اجتناب‌گر حسی می‌باشد. در نهایت بیشترین سبک پردازش حسی مادران حساس حسی ($0,53,3$) و فراوانی دیگر سبک‌ها به ترتیب جستجوگر حسی ($0,23,3$)، ثبت پایین ($0,13,3$) و اجتناب‌گر حسی ($0,10$) به دست آمده است.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج به دست آمده اختلال حسی در اغلب کودکان مبتلا به اتیسم مورد بررسی (80% آنها) مشاهده شد. با توجه به نتایج هرچه شدت اتیسم در فرد بیشتر باشد تعداد حواس مختل او نیز بیشتر است، همچنین هرچه تعداد حواس مختل کودک کمتر باشد رابطه مادر و کودک بهتر است. شایع‌ترین سبک حسی در کودکان اتیستیک به طور کلی جستجوگر حسی است، اما هرکدام از حواس سبک حسی خاص خود را دارند. علاوه بر این، حواس دهانی (چشایی/بویایی)، دهلیزی و شنوایی بیشترین میزان اختلال را در بین حواس نشان دادند. سبک غالب پردازش حسی مادران شرکت‌کننده در این مطالعه، حساس حسی به دست آمد.

واژه‌های کلیدی: اتیسم، آستانه حسی، اختلال در پردازش حسی، سبک‌های پردازش حسی.